

MARTA DAROCHA MORA

Mirades des del feminisme postcolonial

Del mapa global al mapa local

La contradicció de la globalització arriba avui dia al seu súmmum, ja que, més que mai, el pensament de la frontera configura la realitat. Així és: la frontera fracciona la vida, la desmembra, l'estripa, s'anteposa als cossos i als somnis d'una vida millor. La frontera legítima unes veus i n'esborra d'altres, de manera que urgeix reflexionar sobre la realitat global i fer un pas enrere per tal d'apostar per un tipus de pensament que tinga en compte la pròpia localització, això és, els diferents punts d'ancoratge sobre els quals es configuren els territoris polítics del mapa actual i que tenen una relació d'herència amb els espais colonials.

Aquest article té com a propòsit denunciar la incomoditat provocada pel fet de no trobar als espais de comunicació més habituals la veu de dones i, més concretament, la d'aquelles que pertanyen a cultures amb un origen que es localitza més enllà de les fronteres occidentals. Encara més: malgrat que de vegades es parle de dones pertanyents a cultures alienes, la veu de les mateixes afectades no apareix, traspasa els marcs teòrics proposats o es difumina en una verbositat que molt sovint poc té a veure amb les propostes i les reclamacions de les protagonistes.

Qualsevol persona podria sorprendre-se'n i rebatre que l'afirmació anterior parteix d'una anàlisi errònia i que en l'actualitat ens trobem en un món globalitzat i interconnectat, on constantment es treballa per tal de gestionar polítiques de cooperació i d'integració amb els països més necessitats econòmicament, i que les noves societats plurals dirigeixen tots els seus esforços per tal de formular vies de

| Marta Darocha Mora és investigadora adscrita al Departament de Filosofia de la Universitat de València

convivència que incorporen costums i modes de vida diferents dels nostres, sempre que es respecten uns principis ètics i democràtics bàsics. Tanmateix, no es pot ignorar la tesi següent: *l'actual mapa mundial és un desplaçament dels no tan antics espais colonials, de manera que les relacions de dominació i explotació que van acompanyar el desenvolupament del sistema capitalista i imperialista continuen configurant el temps present*. La divisió internacional del treball, els conflictes bèl·lics i la preeminència econòmica d'uns estats sobre altres formen part d'un procés de globalització incapaç de garantir d'una manera efectiva una comunicació igualitària i justa entre els diferents espais i identitats polítiques.

Si les relacions de poder envaeixen i conformen la política moderna, també tenen ressonància sobre la nostra manera d'entendre el món i la identitat. En efecte, el problema de la identitat és fonamentalment polític. La importància del feminisme en aquest punt és clau, ja que gràcies al seu potencial transformador denuncia el privilegi de la dominació patriarcal i lluita per fer un espai al subjecte de les dones. El problema surt quan qüestionem els requisits d'identitat que aquest subjecte comporta, ja que pareix que *la major part del feminisme occidental tampoc no ha pogut escapar dels estratagemes de poder colonials*. És cert que els moviments internacionalistes, des de ja la segona meitat del segle XX, cridaren l'atenció sobre el desequilibri existent entre Occident i els països pertanyents al denominat Tercer Món. El desenvolupament de l'era global anava unit a una concepció negativa de l'alteritat, això és, de la diferència. La diferència s'identifica amb allò que és particular, minoritari, perifèric i deficient, i serveix per a reafirmar els pilars de conceptes eurocèntrics propis de la política moderna, com els de *ciutadania* o *civilització*. Aquests són considerats com a universals i sovint es troben excessivament representats en els marcs discursius, marginant les idees, les identitats i les lluites que es troben més enllà dels marcs conceptuals hegemònics. Al mateix temps, branques del feminisme com l'ecofeminisme, el feminisme multicultural i el postcolonial a poc a poc s'impregnaren dels moviments internacionalistes i antiglobalització. Durant la coneguda com a segona onada del feminisme, però sobretot durant la tercera, entre les investigacions feministes lligades fonamentalment a la praxi política hi comença a tindre lloc una major sensibilització sobre la multiplicitat de models de dones existents, condicionades no sols pel gènere (habitualment l'objecte prioritari de les reflexions del feminisme occidental), sinó també per altres variables com l'orientació sexual, l'ètnia, la classe social o la religió escollida, per exemple.

Ara bé, poc avancem si es tracta el conflicte multicultural des de paràmetres europeus. Fins ara, la major part del feminisme occidental ha atribuït el pensament feminista a una invenció il·lustrada, condemnant els debats sobre aquest pensa-

ment a tindre unes arrels merament occidentals i ignorant, per tant, les lluites de dones d'altres parts del món que sota les seues tradicions i recursos han intentat polemitzar i afrontar les opressions patides, contribuint amb altres eines d'anàlisi i praxi al moviment feminista. En tot cas, si s'han referit a sabers i pràctiques provinents d'altres geografies, ho han fet des del paternalisme, de vegades fins al punt de deslegitimar-les pel fet de necessitar processos diferents dels de la pròpia cultura. Aquest tipus de feminisme en general ha establert un model estanc de «la dona» que n'invisibilitza d'altres que per la seua materialitat històrica i cultural no s'hi senten identificades. Una problemàtica que s'accentua quan es dissenyen estratègies polítiques i econòmiques globals que consideren aquestes dones des d'espais d'enunciació privilegiats i des de paràmetres occidentals, condemnant-les a una imatge discursiva que, tot i que les inclou, ho fa com a *l'altra* —*anormal i tercermundista*. En conseqüència, cal transformar les vies habituals que s'aproximen a les lluites del denominat Tercer Món a través de polítiques intervencionistes i per mitjà d'un suport des de la distància. La solidaritat amb aquests països s'acabà d'institucionalitzar definitivament a partir de la trobada de Pequín de 1995 i els posteriors fòrums mundials. Problemes com la pobresa global, el feminisme, la immigració, el subdesenvolupament o la sostenibilitat del medi ambient són temes que ocupen les agendes mediàtiques, però sense arribar a formular vertaderes estratègies globals. En el cas de les dones el tema és encara més controvertit, perquè des d'una visió eurocèntrica i homogeneïtzadora, es continua insistint en els perills del multiculturalisme o en la necessària alliberació de la dona, sols tenint en compte debats molt institucionalitzats i mediatitzats, com l'assumpte del vel, el tràfic de dones o l'ablació de clítoris en la majoria de casos, sense considerar la veu de les mateixes afectades. Per posar un exemple d'actualitat, afirmacions provinents d'alguns tipus de feminismes o institucions que sostenen que el vel, el burca, el nicab o el hijab són signes d'opressió cap a la dona —tot i que les dones musulmanes han reclamat que es tracta de vestimentes escollides des de la llibertat, que són signes de dignitat i que, incloses en alguns països, els serveixen per a portar a cap la seua pròpia revolució feminista— suposen un acte de cloenda i d'apropiació que avui dia infantilitza la veu de milers de dones. No es tracta de defensar una vestimenta o una altra, sinó de rebutjar l'obligatorietat o la prohibició sobre aquestes dones de portar-la o no, és a dir, de crear aliances horitzontals que tinguen en compte la veu d'aquestes dones i que donen suport a la lliure decisió d'escollir sobre el propi cos, l'estètica i la vida.

La crítica del *feminisme postcolonial* tracta precisament de destapar aquestes lògiques de subordinació que molt subtilment estableixen de manera universal una

figura normativa de la dona occidental. Més concretament, intenta desmembrar les diferents relacions de poder que travessen els discursos i les pràctiques feministes hegemòniques, amb l'objectiu de proposar solucions més horitzontals i democràtiques. En general, el saber postcolonial desenvolupa una crítica dintre del context d'un marc modern de poder prenent com a punt de partida la lògica de domini, amb l'objectiu de rebutjar els modes colonials. En aquest sentit, sospita de les narratives igualitàries, neutres i emancipadores de la política moderna i se centra en les històries culturals concretes: *en la societat global, aposta per la localització*. Entenem per feminisme postcolonial «el conjunt ampli de treballs que examinen la condició històrica de les dones als països alliberats de la dominació colonial després de la Segona Guerra Mundial»,¹ tot i que aquesta definició és insuficient si tenim en compte els fluxos migratoris que per diverses raons fan que l'anàlisi postcolonial ja no pugui reduir-se al context dels països alliberats, sinó que s'ha d'ampliar a la situació de les dones als països colonitzadors, rebedors de diàspores migrants. El feminisme postcolonial entén que el projecte civilitzador modern parteix d'una superioritat occidental, raó per la qual és necessari acabar amb les identitats regulades per les narracions dominants, com la de «dona» o «història», ja que generen una violència epistèmica quan són enteses com a universals i, per tant, quan constitueixen materialment l'altra com a subalterna.

Els estudis sobre la subalternitat i els estudis postcolonials es conformen acadèmicament a finals dels anys setanta a Anglaterra, arran de la iniciativa d'un grup d'acadèmics indis que, amb el nom de Subaltern Studies, publiquen les seues primeres compilacions a Delhi, posteriorment conegudes com a estudis postcolonials.² L'esborrament de *l'altra* per part d'alguns feminismes blancs i racistes, així com el fracàs d'aconseguir una revolució feminista internacional, origina l'aparició de moviments feministes de caràcter postcolonial. La majoria de reivindicacions de dones de color tenen lloc durant la dècada dels anys setanta, en un context anglosaxó multiracial bastant racista i classista. En el cas dels Estats Units, el seu inici s'ha d'ubicar en la confluència dels moviments abolicionista i sufragista de mitjans del segle XIX. «La combinació de racisme i sexismes va excloure les dones negres

¹ M. L. FEMENÍAS, «El feminismo postcolonial y sus límites», en C. Amorós i A. de Miguel (ed.), *Teoría feminista: De la ilustración a la globalización: De los debates sobre el género al multiculturalismo*, Madrid, Minerva Edicions, 2005, p. 160

² Des dels seus inicis, van lligats al feminisme. Textos com «Can the Subaltern Speak?», de Gayatri CHAKRAVORTY SPIVAK, i «Sota els ulls d'Occident: Acadèmia feminista i discursos colonials», de Chandra TALPADE MOHANTY, són claus en la demarcació del feminisme postcolonial acadèmic

de tots dos.»³ En general, la *teoria de la interseccionalitat* caracteritza el feminisme negre afroamericà, ja que dóna suport a la lluita dels homes negres de les antigues comunitats esclavistes, de les dones blanques sufragistes i de les dones negres quan el racisme s'apodera del moviment sufragista. En aquest context, Sojourner Truth o Ida Wells van ser dones pioneres en la lluita feminista. Més tard, les seguirien, entre moltes més, Bell Hooks, Angela Davis, Alice Walker, Audre Lorde, Patricia Hill Collins i Barbara Smith. Quant al context europeu, els inicis del feminisme negre se situen a la Gran Bretanya, impregnada pels fluxos i els desplaçaments de població originats a partir de l'extensió de l'Imperi britànic, com en els casos de l'Índia britànica, la Commonwealth o els fluxos migratoris caribenys. Entre les precursors acadèmiques destaquen Hazel V. Carby, Pratibha Parmar i Avtar Brah, tot i que la varietat i els tipus de feminismes postcolonials excedeixen l'àmbit acadèmic. Les diferències geogràfiques, d'ètnia, econòmiques i culturals també són característiques dels feminismes llatinoamericans, que es vinculen entre si per la llengua majoritàriament castellana. Aquesta peculiaritat origina que la majoria de les feministes llatinoamericanes vulguen formar part d'una construcció identitària pròpia. La postcolonialitat s'adquireix a Llatinoamèrica al segle XIX. La varietat d'ètnies —com ara les dones indígenes pures i mestisses, o bé les predominants, com l'aimara i la quitxua— no és un impediment per a formar un bloc més o menys unitari que se situa respecte a la cultura blanca i occidental, la qual ha promogut polítiques d'intervenció amb un enfocament de drets humans i per mitjà de l'estil intervencionista de les ONG que dista de les necessitats autòctones. En referència als països orientals, cada vegada en surten més reivindicacions, sobretot de dones àrabs i creients de l'islam, per tal de denunciar la ficció literària del Pròxim Orient, ja que homogeneïtza una àmplia varietat de polítiques i de formes de lluitar i viure. En definitiva, manifesten la seua decepció davant l'ascens d'una islamofòbia de gènere per part de les cultures occidentals, supeditat a interessos bèl·lics i que les redueix a la categoria de meres dones oprimides. El cas de la Xina i Àfrica és encara més peculiar, ja que sota figures estàtiques com les de «dona oriental» o «dona africana», de nou es produeix una reducció en l'imaginari col·lectiu occidental que fa desaparèixer la complexitat i l'heterogeneïtat d'aquests països. Cada vegada més, a través de la literatura, la política o l'art, les dones reclamen ser escoltades i lluiten per traspassar l'ideal de l'exotisme.⁴

³ M. JABARDO (ed.), *Feminismos negros: Una antología*, Madrid, Traficantes de Sueños, 2012, p. 27

⁴ Entre els treballs publicats sobre feminisme postcolonial a l'Estat espanyol hi destaquen: S. L. NAVAZ i A. R. HERNÁNDEZ (eds.), *Descolonizando el feminismo: Teorías y prácticas desde los*

Però, realment, ¿podem compartir amb aquesta perspectiva el fet que l'actualitat es caracteritza pel temps postcolonial? Les aportacions del pensament postcolonial no poder passar desapercebudes, sobretot si s'interpreten com una eina que facilita una comprensió crítica del present. El terme *postcolonial* denota simultàniament continuïtats i discontinuïtats amb el passat, posant l'èmfasi en les noves modalitats que adquireixen les antigues pràctiques colonialistes. En aquest sentit, és important defensar la condició postcolonial del temps present si es vol analitzar críticament el problema de les societats globals actuals, en les quals ja no és possible delimitar una cartografia estable de la metròpoli i les colònies, tal com el projecte capitalista modern pretenia.⁵ Una vegada els dispositius de dominació que tenen com a origen l'experiència colonial sobrepassen les fronteres i s'introdueixen als espais metropolitans, es pot parlar d'una època postcolonial en la qual, mitjançant diferents moviments d'hibridació, les lògiques de dominació que en un passat remot sols podien imaginar-se dins de l'espai de la colònia es desplacen i difuminen les fronteres imperialistes clàssiques, com, per exemple, la reconsideració i la influència de la funció de l'esclavitud i d'algunes formes de treball coactiu pròpies de la colònia sobre el procés de formació dels treballadors assalariats «lliures» a Europa. A més, la condició postcolonial permet tindre present el trencament històric que les lluites anticolonials provocaren al llarg del segle XX, de manera que dóna importància als moviments per la independència fent-los també protagonistes dels relats històrics, considerant el fracàs de l'anticolonialisme com a símptoma que aflora i influeix contínuament en el present.

Sens dubte, una de les aportacions més importants que parteix de la crítica al subjecte per poder començar a desfer-se del feminisme i apostar pels *feminismes* és la crítica al subjecte hegemònic de *les dones* de la pensadora Judith Butler. Sovint, en l'àmbit polític, les demandes de justícia emanen d'una noció de subjecte amb unes característiques que estan ben afermades *a priori* i legitimen les diferents reivindicacions en qüestió. Però la invariabilitat del punt de partida d'aquest tipus de teories suposa un hermetisme que estableix les fronteres del domini d'allò que

márgenes, Madrid, Cátedra Ediciones, 2011; M. JABARDO (ed.), *Feminismos negros: Una antología*, Madrid, Traficantes de Sueños, 2012; G. ANZALDÚA, A. BRAH, M. COULSON, B. HOOKS et al., *Otras inapropiables: Feminismos desde las fronteras*, Madrid, Traficantes de Sueños, 2004

⁵ S. MEZZADRA i F. RAHOLA, «La condición postcolonial: Unas notas sobre la cualidad del tiempo histórico en el presente global», en S. Mezzadra, G. Spivak, C. Mohanty, E. Shohat, S. Hall, D. Chakrabarty, A. Mbembe, R. Young, N. Puwar i F. Rahola (eds.), *Estudios postcoloniales: Ensayos fundamentales*, Madrid, Traficantes de Sueños, 2008

és polític i que, en definitiva, impedeix un punt de vista crític. Butler es qüestiona si aquest tipus de subjecte és suficientment inclusiu i obert des del punt de vista de la mateixa praxi política, ja que pareix que la seua clausura sobre si mateixa no permet la mutabilitat i l'escrutini propis de l'exercici democràtic. No es tracta de rebutjar totalment la noció de subjecte, sinó més aviat de tindre present que aquest és el resultat d'un procés de construcció, a través de determinants mecanismes involucrats en el poder. L'autora coincideix amb Michel Foucault en el fet que els sistemes jurídics de poder produeixen els subjectes que més tard representaran. Més concretament, les nocions jurídiques de poder regulen l'esfera política per mitjà de la limitació, la prohibició, la reglamentació i el control de les persones immiscides. En aquest sentit, els subjectes regulats per tals imposicions es constitueixen i es defineixen en relació amb aquestes. És a dir, el marc normatiu del subjecte es forma per mitjà d'operacions que delimiten i homogeneïtzen la realitat, conformant un significat determinant. Tanmateix, normalment es considera que aquests subjectes estan ben arrelats, raó per la qual se'ls atribueix un cert estatisme. Un punt de vista que entén el subjecte com una instància que es dóna *per se* i que rebutja analitzar la seua història, els seus condicionants i el seu desenvolupament constitutiu, alhora que renuncia a la possibilitat de construir la seua genealogia i considerar críticament el seu significat. Des d'una perspectiva postcolonial, les posicions de subjecte o les situacions de parla que renuncien a la seua història i es prenen a si mateixes com a universals parteixen d'un fort etnocentrisme cultural, ja que el subjecte universal es declara ontològicament desvinculat de la seua situació concreta cultural d'enunciació i no repara que està posicionat i localitzat. Aquest és un problema que afecta també el feminisme: ¿és el subjecte de *les dones* suficientment inclusiu per tal de generar una solidaritat real entre totes elles, més enllà de les seues diferències? Per a Butler, la producció i la integritat de la categoria de *dones* sols és possible per mitjà de l'exclusió d'individus que no satisfan els requisits imposats. En el moment en què s'estableix una ontologia específica *d'allò que les dones són*, es crea resistència i són rebutjades totes aquelles que no es reconeixen o accepten sota la normativitat que la categoria imposa. En conseqüència, l'autora entén que fins ara la categoria de «dona» sols ha originat faccionalització, ja que el seu estatut d'universalitat s'ha imposat sense tindre en compte els diferents contextos històrics i els condicionants ètnics, de classe, sexuals, regionals, etc. En definitiva, sense atendre la varietat de trames polítiques i culturals existents. Més concretament, la base universal del feminisme que defèn una identitat comuna a totes les cultures no pot ser el fonament d'un moviment polític feminista, ja que corre el perill d'excloure, de colonitzar i de tindre idees de dominació occidental, com les que tendeixen a

construir ficcions poètiques reductores i homogeneïtzadores de les dones «del Tercer Món» o «d'Orient».

En aquest sentit, les dones han de preguntar-se si es limiten a perpetuar un model estable i regulat d'allò que volen ser o si prefereixen sumar-se a un procés d'autocrítica que els permeta obrir les fronteres del seu domini amb el fi d'aconseguir identitats més democràtiques. Es tracta de problematitzar políticament el subjecte, és a dir, de desconstruir-lo i posar en suspensió tots els seus compromisos ontològics per a poder desestabilitzar-lo i ubicar-lo més enllà del que està autoritzat. Però aleshores, ¿des de quin lloc es pot reivindicar la lluita feminista, si no és des de la categoria de «dona»? Judith Butler és conscient d'aquesta dificultat i no nega la necessitat política del feminisme de parlar des de la categoria de *les dones*, més encara quan en la actualitat imperen models de política representativa, de manera que les reclamacions de justícia han de fer-se amb el seu nom. Ara bé, junt amb aquest procés ha d'obrir-se el debat sobre què i a qui està incloent la categoria per a poder ser susceptible de democratitzar-s'hi. «Si el feminisme pressuposa que “dones” designa un indesignable camp de diferències, que no pot ser totalitzat o resumit per una categoria descriptiva d'identitat, aleshores el terme es transforma en un lloc d'obertura i resignificació permanent.»⁶ L'autora està fent al·lusió a una qüestió introduïda per l'autora Gayatri Spivak: la necessitat de les feministes de disposar d'un *essencialisme estratègic*, que no és altra cosa que l'ús operacional de la categoria universal de *les dones*, amb el fi de poder desenvolupar i fer avançar un programa polític feminista. Spivak és conscient que aquesta categoria suposa una falsa ontologia que no expressa la diversitat i la totalitat de la realitat, de manera que la multiplicitat supera la univocitat del signe. És per això que s'ha de defensar el seu ús, però sempre que es tinga en compte la seua insuficiència, sense pretendre articular-la com una essència normativa o una realitat compartida entre les diferents cultures que és inexistent. L'essencialisme estratègic permet la lluita política identitària, al mateix temps que assenjala la necessitat de desconstruir les identitats fixes i estables amb el fi de potenciar les reivindicacions dels col·lectius subalterns, aquells habitualment ignorats pels circuits comunicatius imperants.

És la mateixa Spivak l'autora d'un dels principals textos dins del rètol dels estudis sobre feminisme postcolonial, la conferència «Can the Subaltern Speak?», on es planteja teòricament si la dona subalterna pot o no pot parlar. Spivak se centra en la

⁶ J. BUTLER, *El género en disputa: El feminismo y la subversión de la identidad*, Barcelona, Paidós, 2014, p. 34

problemàtica del concepte de subalternitat, que s'ha format de manera simultània al desenvolupament de l'imperialisme i del capitalisme global i, en conseqüència, a partir dels processos successius de colonització i descolonització. En aquest sentit, dubta sobre la possibilitat de construir el subjecte de «l'altre» directament i transparent, sense cap intervenció de les lògiques colonitzadores que creen discurs. Aquest qüestionament s'estén a l'intent de rastrejar la petjada de la dona subalterna als principals textos històrics de dues narracions hegemòniques en el context concret de l'Índia colonial: l'origen ocult situat darrere de l'abolició britànica del sacrifici de les viudes el 1829 i el passat clàssic i vàedic de la llei hindú. Si ens fixem en el cas pràctic i concret de l'abolició del ritu sati —el sacrifici de les viudes en la pira dels marits morts—, ens adonem que en els relats descriptius i legals existents n'hi apareixen dues versions: una versió heroica que premia el paper intervencionista dels britànics sobre la llei hindú, ja que han aconseguit abolir el ritu sati i, per tant, suposa un pas endavant en l'alliberació de la dona índia, i una versió nostàlgica dels mateixos indis per un passat vàedic en el qual les dones perpetuaven el seu honor per mitjà del sacrifici. La conclusió és poc encoratjadora, ja que en aquests relats és impossible trobar la veu de les mateixes dones afectades, una veu que sempre passa a ocupar l'espai de «l'altra», de la *diferent*, és a dir, mai no hi és i, quan apareix, és retratada per altres, és una veu subalterna. La condició de subalternitat mostra com en els arxius colonials la dona instrumental no apareix del tot escrita, situació que és potenciada i determinada pel fet de pertànyer al gènere femení. Efectivament, en l'itinerari desaparegut del subjecte subaltern el rastre de la diferència sexual s'hi troba doblement esborrat. Les dones subalternes es mouen en un terreny on la frontera global i local és indeterminada com a conseqüència de les polítiques de globalització. La veu consciència d'aquestes és transmesa a través de canals de comunicació en els quals impera una política global d'aliances potenciada per dones que pertanyen a grups socials dominants interessats en el feminisme internacional, el qual inclou nacions en «via de desenvolupament», tot i que també a dones del sud que mantenen una bona posició al nord. Una política d'aliances que, en tot cas, té en compte el Tercer Món, sols accessible per al «Primer Món», i que molt sovint comet l'errada d'interessar-se per debats molt occidentalitzats, una mirada que quan s'amplia a l'horitzó global és insuficient. Aquesta situació empitjora si atenem al fet que cap investigador metropolità contemporani no s'ha escapat de la influència de la construcció monolítica i normativa de «la dona del Tercer Món». Però ¿què ocorre amb tot allò que se situa més enllà dels marges dissenyats per la violència epistèmica, això és, la pagesia analfabeta, els aborígens i el subproletariat

més precari? Spivak no conclou d'aquesta anàlisi que l'intel·lectual s'ha d'abstenir de representar el subjecte subaltern, però es necessita un projecte de *des-aprenentatge* que mostre la participació dels investigadors en aquesta formació. Si bé la construcció de la dona subalterna és problemàtica, és possible, segons l'autora, fer un seguiment més interessant de l'itinerari de reconeixement per assimilació de l'altre rastrejant la constitució imperialista del subjecte colonial, un punt de partida crític que tinga en compte tots els mecanismes de poder i de substitució presents en les narratives i els circuits de comunicació hegemònics per a poder canalitzar la veu subalterna.

És precisament la figura de *la dona del Tercer Món* la que condueix Chandra Talpade Mohanty a qüestionar l'ús de ficcions poètiques per part de la majoria de moviments i teories feministes occidentals a l'hora de representar dones que pertanyen a altres cultures i contextos, i que redueixen i compacten la complexitat inherent a aquestes. Com a conseqüència, es desenvolupen definicions monolítiques i essencialistes, condemnant-les a una imatge de víctimes i oprimides incapaç de traspasar els imaginaris col·lectius relacionats amb els països «poc desenvolupats». És per això que en el text de «Sota els ulls d'Occident: Acadèmia feminista i discursos colonials», l'autora accentua la necessitat de portar a cap dues tasques fonamentals: una tasca de desconstrucció, acompanyada d'una crítica interna dels feminismes hegemònics «d'Occident», i una tasca de construcció i formulació d'interessos i estratègies feministes basades en l'autonomia, la geografia, la història i la cultura. Tot i que heterogenis i diversos, és possible rastrejar una coherència d'efectes entre aquests discursos que posen l'Occident com a referència primària en la teoria i en la praxi, fent ús d'estratègies textuais que codifiquen l'altre com a no occidental. Aquests relats essencialistes i homogeneïtzadors tracten la categoria de *dones* com un grup ja constituït i coherent, amb interessos idèntics més enllà de la classe social o de les variacions ètniques, i, en conseqüència, es basen en un concepte de diferència sexual, de gènere i de patriarcat igualment homogeni i universal. Suposen, per tant, un punt de vista metodològic acrític amb la noció d'universalitat, de poder i de lluita, que pressuposa a la vegada una noció homogènia de l'opressió de les dones com a grup.

Tanmateix, en un món global amenaçat constantment pels conflictes bèl·lics, les crisis de refugiats, els desastres mediambientals i les crisis econòmiques, es necessiten més que mai col·lisions entre les feministes d'arreu del món. Urgeix, per tant, destapar aquestes estratègies que colonitzen i s'apropien de les vides de les dones i que els furten la seua agència històrica i política. Necessitem que l'acadèmia

feminista faça seua aquesta crítica, ja que no es limita de manera apolítica a crear coneixement sobre subjectes, sinó que la seua pràctica té implicacions polítiques i discursives que donen suport a determinades ideologies. Les aproximacions de Judith Butler, de Spivak o de Mohanty només fan que mostrar les arrels colonitzadores de la tirania cultural i política creadora de discurs i fomentadora de praxi. Més que mai, s'ha de potenciar la possibilitat d'imaginar altres maneres d'entendre el feminisme com aquell lloc en el qual és real l'aglutinació de les variables de gènere, classe i ètnia, però sense haver de renunciar a la fusió i a la lluita global de les dones. La perspectiva postcolonial permet l'articulació d'una història dels feminismes, que fins ara ha sigut dividida i fraccionada pel poder. El feminisme necessita acolorir-se, descolonitzar-se i heterogeneïtzar-se per a poder donar lloc a totes les veus possibles. Però no entenent la multiplicitat de discursos com un element de discòrdia, sinó com la riquesa necessària per a un moviment que pretén ser realment transformador i democràtic. Al cap i a la fi, tal com sospita Butler, ¿com pot haver-hi moviment en política allà on la divergència no existeix? Es tracta d'apostar per les noves geometries que surten a partir de les epistemologies alternatives proposades des dels feminismes contrahegemònics, capaços de potenciar una vertadera *herstory*. El coneixement feminista ha de ser parcial, ha de partir d'un cos, d'una història, és a dir, ha d'estar situat per a poder defensar-se, per a poder créixer. Aquesta és la condició per a poder ser escoltada: la parcialitat i les reclamacions d'una identitat però, a la vegada, l'obertura suficient per a no encapsular-se sobre si mateixa o no imposar el mode en què la lluita feminista s'ha de portar a cap, condicions indispensables per a concebre la col·lectivitat. En definitiva, una solució que requereix obrir i no donar mai fi al debat, no sols sobre allò que les dones són, sinó sobretot sobre el que poden arribar a ser. ◀